

Symposium Fake 14 december 2012

Thema: *Kunstvervalsing*

Opening door dagvoorzitter, prof. dr. Paul B.M. van den Akker:

Je kan nooit met 100% zekerheid zeggen dat iets echt is. Vaak zal er sprake zijn van Wishful seeing. De tijd zal het leren.

Als je in een tuincentrum een klassiek beeld ziet staan, zal dat geen probleem opleveren. Anders is het met de volgende voorbeelden.

1 Fake antieke fresco – van Mengs of Casanova?

De fresco *Jupiter en Ganymedes* werd door Mengs (1728-1779), restaurateur en neoklassiek schilder, of door Giovanni Casanova om Winkelmann om de tuin te leiden.

Zijn verhouding met Winkelmann, is van historisch belang vermits hij geen enkele leerling had en de hedendaagse kritiek beroep dient te doen op het *Beoordeling van Mengs door Winkelmann en zijn eeuw* van Goethe. (Wiki)

Dit fresco sloot goed aan bij eerdere antieke fresco's met een lauwerkrans en lange haren, waardoor men dacht dat het echt was. In 1786 (Goethe) werd bekend dat Mengs het zelf geschilderd had.

2 Würzburger Lügensteine:

Dit was een collectie van ongeveer 2000 vervalste fossielen die gevonden werden door Johann Beringer, hoogleraar. Ze zijn een van de bekendste voorbeelden van wetenschappelijke fraude in de geschiedenis van de paleontologie. In 1725 werd Beringer een aantal fossielen ter beoordeling aangeboden door studenten van hem met enkele vreemd gevormde figuren en Hebreeuwse teksten.

In Nederland zijn deze stenen onder andere te vinden in het Teylers Museum in Haarlem. Zie:

<http://www.teylersmuseum.eu/teylersuniversum/index.php?m=narratio&id=49>

In 1726 schreef Hübner een proefschrift over deze leugenstenen.

De stenen zien er in onze ogen niet uit als echte fossielen. In de 18e eeuw had men natuurlijk minder kennis van fossielen.

Al met al blijkt dat er aan het thema 'Fake' veel aspecten zijn te onderscheiden.

Jupiter en Ganymedes

Eerste lezing Friso Lammertse, conservator Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam:
Introductie:

1. Tentoonstelling 'De weg naar Van Eyck', evenals de tentoonstelling in 2008;
2. DWDD – over tekening van Van Eyck;
3. In 2010 – De Vermeers van Van Meegeren (onderwerp samen met spreker Van der Laar).

Ad 2: tekening van Van Eyck:

Van Van Eyck waren maar 20 schilderijen en één tekening bekend. Nu is er opnieuw een tekening ontdekt. De eigenaar had hem jaren geleden voor 10 gulden gekocht, omdat er een mooi lijstje omheen zal, nu miljoenen waard. Het is een werk uit de 15e eeuw en geen 19e-eeuwse kopie zoals eerder gedacht. De tekening is volgens kenners afkomstig uit het atelier van Jan Van Eyck (Maaseik?, ca.1390-1441) en een van de grootste ontdekkingen van de vroege tekenkunst.

Wat typisch Van Eyck is, is het extreem realisme in de vorm van een plassend en poepend paard, de zeer fijn gedetailleerd geschilderde harnassen en de 25 centimeter hoge tekening, waarop de Kruisiging van Christus wordt afgebeeld, vertoont diverse overeenkomsten met eerdere werken van hem. Van Eyck heeft hier een aantal nieuwe technieken in gebruikt. “De voorstelling doet denken aan die van een paneelschilderij van Jan Van Eyck (ca. 1390-1441), nu in het Metropolitan Museum of Art in New

York. De precieze uitvoering, met de gedetailleerde weergave van kleding en gezichten, is typisch voor de vroegvijftiende-eeuwse kunst in de Zuidelijke Nederlanden.”

De tekening is in bruikleen te zien op de tentoonstelling 'De weg naar Van Eyck'. Zie:

<http://www.nrc.nl/nieuws/2012/10/02/nieuwe-tekening-van-eyck-aangeschaft-voor-tien-gulden-nu-miljoenen-waard/>

Ad 3: Emmausgangers van Van Meegeren

In februari 1938 werd het schilderij zogenaamd van Vermeer lovend ontvangen. Iedereen geloofde dat het authentiek was. Het is één van de 7 schilderijen van Van Meegeren die verkocht zijn als een Vermeer.

Vermeer is een probleem wat dat betreft. Hij heeft relatief weinig werk nagelaten: 36 bekende stukken. Na 1636 zijn het alleen genrestukken. Vóór dat jaar zijn er alleen maar 2 stukken overgebleven. Er zouden nog wel andere Vermeers moeten zijn. Tussen het oude en het nieuwe werk zit een enorm hiaat. Toen de Emmausgangers kwamen, zag men dit als de 'missing link'.

Hannema organiseerde in 1935 een tentoonstelling over Vermeer en verklaarde ook waar de vroege Vermeer vandaan kwam. Men was al op zoek naar een vroege Vermeer. Men dacht al dat een Frans werk van Vermeer was, maar dit was van een Caravaggist.

In 1928 had Hannema een Vermeer gekocht van Bredius. Deze was niet zo mooi.

In 1937 komt Gerard Boom, oud-kamerlid, bij Bredius langs met een schilderij om dit te bekijken. De reactie van Bredius was: Dit is een Vermeer. Hij schrijft een brief aan Hannema, waarin hij zegt verbijsterd te zijn over het werk en dat het een meesterwerk is.

Boom probeert het schilderij vervolgens te verkopen in Parijs aan Leeuwengard – Credit Lyon. Die zegt over het schilderij 'rotten fake'.

Hoogendijk, een kunsthandelaar wil het schilderij kopen voor verkoop in V.S. Hannema wil het schilderij ook, maar Boom zegt tegen hem dat hij te laat is. Bij de Vereniging Rembrandt staat men achter de aankoop, behalve de directeur van het Rijksmuseum. Uiteindelijk gaat Schmidt-Degener (directeur Rijksmuseum vanaf 1921) ook om en is ook voor aankoop. Hannema biedt 400.000 gulden en krijgt krediet van Van Beuningen.

Hierna krijgt Hannema een telefoontje van het ministerie, die zegt dat het schilderij naar het Rijksmuseum moet. Hannema zegt sorry, de financiering is al rond.

Hierna wordt het schilderij heel voorzichtig gerestaureerd door Boymans (zie boekje).

In de tentoonstelling 'Meesterwerken uit 4 eeuwen' is *Emmausgangers* het belangrijkste schilderij. Men is er lyrisch over.

In 1939 gaat het schilderij in de schuilkelder. Hierna wordt het ene na het andere schilderij ontdekt. Zo komt Boom met een zogenaamde Pieter de Hooch – *Herbergscène* uit 1658. Dit werk gaat via Bredius naar Hannema, waarna Beuningen het koopt.

Rens Strijbos (makelaar) gaat naar Hoogendijk, die *Hoofd van Christus* van Vermeer in zijn bezit heeft en dit wel wil verkopen. Van Beuningen koopt dit voor 500.000 gulden.

De vraagprijs voor het *Laatste avondmaal* is 2 miljoen in 1941 tijdens de oorlog. Men is van mening dat men dit moet redden voor Nederland. Zowel Hoogendijk als Göring willen het kopen, maar Van Beuningen koopt het uiteindelijk voor 1,6 miljoen, waarbij hij het *Hoofd van Christus* weer teruggeeft. Hierna gaat het *Laatste avondmaal* naar Vierhouten, waarna het nog weinig wordt getoond.

Isaac zegent Jacob wordt in 1942 aangekocht.

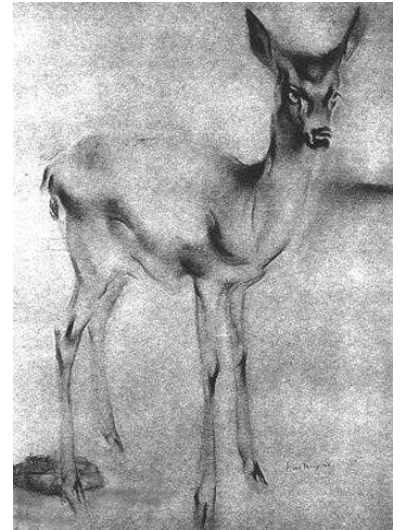
Tijdens de rechtszaak na de oorlog zei Hoogendijk hierover dat hij wel wat dingen miste in de schilderijen, maar dat hij steeds meer aannam dat het een serie werken van Vermeer betrof. De moderne aspecten zag hij als een teken van de genialiteit van Vermeer.

De voetwassing werd in 1943 gekocht door het Rijksmuseum van de kunsthandel De Boer, die het in eerste instantie had aangeboden aan Göbel voor het Führermuseum in ruil voor een jood. Maar iemand anders van het Führermuseum denkt dat het fake is. Het Rijksmuseum heeft De Bilt verfmonsters laten nemen en zij vonden lapis lazuli, wat in de 17e eeuw gebruikt werd, daarom dacht men dat het echt was en heeft men het gekocht. Ook was men wederom bang dat het anders naar Duitsland zou gaan. Dit werk gaat naar Paaslo.

Auping, conservator van Kröller-Müller, ook een buitenstaander, beschreef in een dagboek het schilderij *De voetwassing* dat hij in Paaslo had gezien. Het was een slecht schilderij, slecht

onderhouden; het lijkt wel een affiche van een filmreclame; het is geen Vermeer, het is afschuwelijk; dit heeft een jaar of 5 geleden een huisschilder gemaakt en voorzien van een valse signatuur. Peter de Vries komt bij Goudsticker (Miedel) met *Christus en de overspelige vrouw*, gekocht door Göring in 1943. De vraagprijs was 2,5 miljoen. Miedel koopt het voor 1,6 miljoen + 150 schilderijen van hem.

In 1945 worden de vervalste schilderijen hoofdnieuws. Rienstra en Van Meegeren krijgen ruzie. Van Meegeren bekend dat hij het laatste schilderij vervalst heeft. Nadat hij beschuldigd werd voor collaboratie met de Duitsers, bekend hij alles, dat is beter, want op collaboratie stond de doodstraf. In eerste instantie gelooft niemand hem, daarom wordt er op aanwijzingen van Van Meegeren zelf materieel-technisch onderzoek gedaan.

Over Van Meegeren:

- ⤴ Schilder van hét *Hertje*.
- ⤴ Had iets aan Hitler gegeven met de woorden 'geliebter Führer'.
- ⤴ Als kunstschilder had hij ook onder eigen naam wel degelijk succes.
- ⤴ Hij leert het restauratievak van Theo van Wijngaarden, die ook vervalsingen maakte.
- ⤴ *De lachende cavalier* is waarschijnlijk van Van Meegeren en Wijngaarden. Dit is in 1923 gekocht als een Frans Hals. Het heeft recente pigmenten en nieuwe spijkers. Deze fouten maakt Van Meegeren later niet meer, hij leert hiervan.
- ⤴ Voorbeelden van eigen werk: *Dame voor een spiegel bij een toilettafel*, *Muzieklezende vrouw*, *Citerspeliende vrouw*, enz.
- ⤴ *Christus en de schriftgeleerden*: Dit werk maakte hij tijdens de rechtszaak als bewijs dat hij dat kon.
- ⤴ Hij had een slechte naam, maar werd in de 2 jaar tijdens de rechtszaak populair. Hij had alle kunsthistorici in de maling genomen.
- ⤴ Vergelijk zijn Emmausgangers met die van Caravaggio, die Van Meegeren ook gezien had.
- ⤴ Bij latere schilderijen wordt hij slordiger. Achteraf lijkt het verband met Van Meegeren gemakkelijk.

Waarom had Van Meegeren zo'n succes? Waarom geloofde iedereen hem?

- ⤴ Goede techniek.
- ⤴ Voldeed aan vraag naar 'missing link'.
- ⤴ Het waren bijbelse voorstellingen. Vóór de oorlog was het christelijke geloof nog de hoeksteen van de samenleving.
- ⤴ Schmidt-Degener / Hannema: Zij hadden een verheven idee van kunst. Vermeer hoorde volgens hen niet echt bij de groten. Ineens werd Vermeer geassocieerd met het diepe gevoel van leed, het 'selische'.

Het is fascinerend om te zien hoe kunsthistorici erin konden tuinen:

- ⤴ Buitenstaanders (Führermuseum, Kröller-Müller, Leeuwengard, enz.) zien wel dat het fake is.
- ⤴ Voor de kunsthistorici was het behoud van het kunstbezit een soort daad van verzet.
- ⤴ Hoe meer schilderijen ontdekt werden, hoe meer men de echtheid bevestigd vond.
- ⤴ Van Meegeren kiest een keurige man als tussenpersoon, zoals Boom. Goedgelovige mensen, die niet zoveel verstand hadden van kunst. Dit geldt niet voor Rienstra, maar die zei tegen hem dat hij zelf maar moest gaan onderhandelen, waardoor hij in beeld kwam.

Het Rembrandt Research Project (RRP) is uit de Van Meegeren-zaak ontstaan. Men dacht dat er ook wel veel valse Rembrandts bij de collectie zaten, maar dat bleek niet zo te zijn.

Tweede lezing Michel van de Laar, senior restaurator Rijksmuseum Amsterdam:
Hij belicht de technische kant van het vervalsen.

Enkele voorbeelden van bekende kunstvervalsers:

Toen in 1934 *De aanbidding van het Lam Gods* van Van Eyck gestolen werd, kreeg Belgisch restaurateur Joseph van der Veken (1872-1964) de vraag om het paneel *De Rechtvaardige Rechters* te kopiëren. Om dit te onderscheiden van de echte versie, heeft hij één van de rechters het gezicht van koning Leopold III gegeven. <http://www.cobra.be/cm/cobra/cobra-mediaplayer/kunsten/1.1428282>

Over het algemeen is het restauratie-atelier de bron van vervalsingen.

Caveat Emptor, het geheime leven van een Amerikaanse kunstvervalser van Ken Perenyi uitgegeven Erwin Braun bij Pegasus Books (2012), New York is een boek over kunstvervalsing.

Ten years after the case was closed by the FBI, Ken Perenyi, an artist with an uncanny ability to mimic the work of the old masters, confesses and describes his thirty-year career as a professional art forger.

Van Meegeren is natuurlijk de koning van de gepakte vervalsers. Hij werkte bij Theo van Wijngaarden, restaurateur.

Het Rijksmuseum was bereid de *Briefschrijfster* te ruilen voor de *Emmausgangers*. Hannema en Bredius schreven de certificaten.

Cornelis Hofstede de Groot (1863-1930) was kunsthistoricus, verzamelaar en specialist op het gebied van schilderijen uit de Gouden Eeuw, in het bijzonder die van Rembrandt.

Zijn reputatie raakte beschadigd door het verkeerd beoordelen van de *Lachende Cavalier* van Frans Hals die achteraf van Van Meegeren bleek te zijn. Als verweer schreef hij de brochure *Echt of Onecht? Oog of Chemie?* (Den Haag 1925). De niet-17e eeuwse materialen in het schilderij waren volgens hem van latere restauraties. Hij bleef dus volhouden dat het echt was.

Van Meegeren weet palet-antagonismen te omzeilen. Men had pigmentbuisjes gevonden in zijn Villa Primavera in Nice, die daarna naar het Rijksmuseum zijn gegaan. Evenals buisjes met medium. Hiermee omzeilde hij de alcoholtest (ethanol). Bij deze test is het schilderij vals als de verf op gaat zwellen.

Adriaan Venema (1941-1993) schreef een boek over de kunsthandel in Nederland. Hierin beschreef hij de alcoholtest: met klei wordt een dammetje op het schilderij aangelegd, waarin alcohol wordt gedaan. Dit enige tijd laten intrekken en dan het resultaat beoordelen.

Een van de proefstukken was malle Babbe (van Frans Hals?).

Tegenwoordig zijn alle schilderijen geïnventariseerd, wat de beoordeling op echtheid makkelijker maakt.

Ook is er vanuit het buitenland aandacht voor kunstvervalsing, o.a. BBC-programma 'Fake or Fortune'.

Zie YouTube: <http://www.youtube.com/watch?v=SBCADQL7Nio>

Het Rijksmuseum heeft een boekje hierover uitgebracht: *Van Meegeren's faked Vermeers and De Hooghs: a scientific examination* – Paul B. Coremans (J. M. Meulenhoff, 1949)

Frederik Kreuger (Amsterdam, 1928) is een Nederlandse elektrotechnicus, schrijver en biograaf van Han van Meegeren. Zijn boekjes over Van Meegeren zijn zeer aanbevolen, met name *The life and work of Han van Meegeren, master forger*.

Om het pigment van een schilderij op echtheid te onderzoeken, worden kleine stukjes ter grootte van een punt uit het schilderij genomen.

Een andere techniek is röntgen, waarbij de veranderingen te zien zijn die de schilder tijdens het schilderen aanbracht. Zie bv. *De Staalmeesters*.

Ook wordt reflectografie gebruikt om de ondertekening te bekijken.

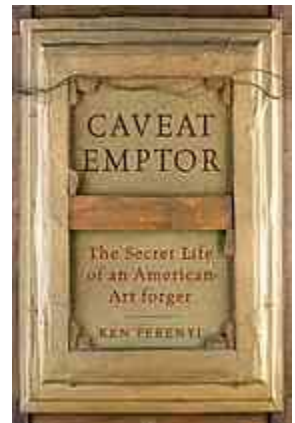
Hoe ziet een schilderij van Van Meegeren er nu uit?

Hij gebruikte vroege 17e eeuwse werken op paneel, waarvan hij dan de oorspronkelijke afbeelding wegloude, waarna hij een grondering van krijt en lijn aanbracht.

Later werkte hij ook op doek op een ander schilderij: 'Super imposed forgery', waarbij hij ook craquelé aanbracht.

Bij zijn vroege werk met tempera en gouache vermeed hij het doen van een alcoholtest. Zijn latere werk vanaf 1932 was bestand tegen deze test door het gebruik van fenol formaldehyde oftewel bakeliet. Hierover heeft Alexander Eibner een boek geschreven: *Über fette Öle, Leinölersatzmittel und Ölfarben* (Heller, 1922).

De craquelé werd ingebakken en impasto (= verhogen van de verfdikte) aangebracht. Daarna werd het

werk ingewreven met oostindische inkt, waardoor de craquelé-lijnen donder werden, wat een oud uiterlijk gaf.

Hij bedacht ook een methode om met bakeliet de verf na toepassing hard te laten worden alsof deze al eeuwen oud was. Nadat het schilderij af was, verhitte hij het in een oven om de verf uit te laten harden, daarna rolde hij het over een cilinder om het een licht craquelé te geven en waste het later met zwarte inkt in om de barstjes te vullen. Wiki

Het vermoeden bestond dat Th. Ward, een verfindustrieel, Van Meegeren van de moeilijk verkrijgbare kleur ultramarijn voorzag.

Het geel wat hij gebruikte was loodtingeel. Dit was niet zelf te maken, omdat het gekookt moest worden op 700 graden C: massicot (PbO), gamboge. Hierin zijn pieken waar te nemen van cadmium, chroom en zink.

Blauw was het duurste pigment, duurder dan goud: lapis lazuli (natuurlijk ultramarijn).

Er wordt dan eerst goedkoop blauw gebruikt en pas op het laatst wordt een laagje duur blauw aangebracht. De vervalsingen hebben ook pieken voor cobalt. Dit is te zien in een X-radiograph van de *Muzieklezende vrouw*, bij het bontrandje langs het jakje.

De schilderijen van Van Meegeren doorstaan zelfs de acetontest, zo is gebleken tijdens de rechtszaak. Om een schilderij even plaatselijk schoon te maken, kan met wat watten en alcohol de afdeklaag bestaande uit vergeelde vernis opgenomen worden.

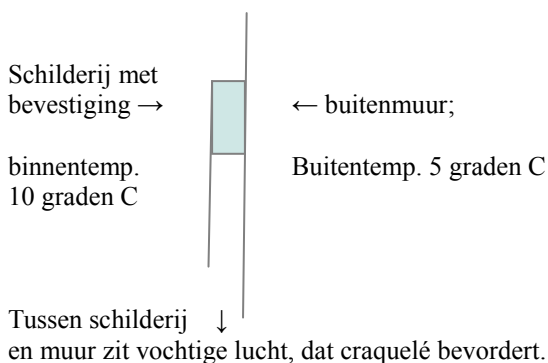
De achterkant van een schilderij geeft ook veel informatie; hieraan besteedde Van Meegeren ook veel aandacht. Hier zijn te zien: spieramen, spanramen, etiketjes, wapens, veilingnummers, enz.

De *Emmausgangers* is ongedoubleerd en heeft een spanraam. Van Meegeren zei dat hij het schilderij wat verkleind had en als bewijs kon hij daarvan een stokje laten zien (Coremans), waarbij de jaarringen doorlopen evenals het gaatje van de houtworm. Het doek vertoonde spanguirlandes, maar niet aan de linkerkant. Dit klopt volgens de RRP niet, want normaal is het in tweeën. Volgens Luitwieler zijn er wel 4 kanten span guirlandes, omdat er resten van een spanrand zijn in alle 4 hoeken.

Restaurator Hendrik Luitwieler werd in 1909 aangesteld als restaurator om samen met C.F.L. de Wild en H.

Heijdenrijk te werken aan een omvangrijk restauratieprogramma. Vanaf toen was Luitwieler de vaste restaurator van museum Boymans en heeft hij voor het museum vele werken waaronder De Marskramer van Jeroen Bosch en De Emmaüsgangers gerestaureerd.

De aftekening op de voorkant van een schilderij ontstaat in de eerste 50-60 jaar. Ook die kenmerken zie je op de *Emmausgangers*.

Daar waar het schilderij bevestigd is aan de muur, is minder craquelé.

Kreuger is van mening dat Van Meegeren zelf het raam heeft gemaakt van oud materiaal en daar was et houtje van.

Één ding is niet te verklaren: De craquelé van het gewaad van Jezus staat op zichzelf. Veroorzaakte het bakproces eigen craquelé?

Derde lezing dr. Rob van Gerwen filosoof Universiteit Utrecht:

Van Gerwen houdt zich bezig met kunstfilosofie, wetenschapsfilosofie en filosofie van de geest.

<http://www.phil.uu.nl/~rob/>

Zie de gelijknamige handout (pdf) *Vervalsing en authenticiteit, een filosofische benadering*.

Inleiding

Belangrijke vragen zijn:

Waarom vinden we het zo erg dat er vervalst wordt?

Waarom willen we het origineel?

These: Vervalsing maakt iets onbereikbaar, namelijk de authenticiteit van de kunstenaar.

Otsuka Museum (Tokushima, Japan):

Dit museum toont alleen kopieën van meesterwerken uit de Westerse schilderkunst. Zo kan iedereen de kunstwerken zien en hoeven Aziaten niet te reizen voor Westerse meesterwerken. Men mag de werken aanraken, want de "schilderijen" zijn geëmailleerd. Wat valt er aan te raken? Je voelt niet het materiaal op het doek.

Van Gogh, My Dream Exhibition (B.v.Berlage, tot 19-5-2013):

Hier zie je hetzelfde probleem. Er spreekt op twee manieren een minachting uit voor kunst/bezoeker:

- ▲ Het geeft de suggestie dat het louter om de afbeelding gaat.
- ▲ Men gebruikt de kleuren zoals Van Gogh ze gezien moet hebben. Men denkt dus te weten wat hij zag.

Vraag is of een reproductie evengoed is als het origineel.

1 Vervalsing

Volgens Alfred Lessing kan de esthetica niet uitleggen wat er mis is aan een kopie. Artistiek gezien hebben origineel en kopie evenveel waarde. Als je gewoon kijkt, zie je het verschil niet.

Maar wat is gewoon kijken? (Een onschuldig oog?)

Authenticiteit van kunstwerken is een uitgangspunt. Onzekerheid over authenticiteit tast het gevoel van esthetica aan.

De intentie achter een vervalst kunstwerk is bij het zetten van de streek door de kunstenaar anders. Dat streekje wordt gezet om te kopiëren, terwijl bv. Rembrandt dezelfde streek zette om iets uit te drukken. Bij het origineel zien we Rembrandts schilderen. We zien zijn activiteit op het doek.

Subjectieve eigenschappen

Maar...zien we dat ook echt?

- ▲ Je denkt misschien: zien is lichtgolven, via de retina, in de hersenen verwerkt.
- ▲ Voor deze causale opvatting van waarneming bestaan er alleen objectieve eigenschappen.

Wie doet dan hier de waarneming? Jij kijkt en ziet, niet je hersenen.

Theorieën in het hoofd kleuren de waarneming.

Er zijn objectieve en subjectieve eigenschappen. Een blik van iemand is niet objectief te beschrijven.

Een subjectieve uitwisseling van een blik tussen mensen, is erg subtiel (kwetsbaar), maar is zelfs veel belangrijker dan een objectieve.

Wittgenstein: Belangrijk is iemands expressie, niet de objectieve eigenschappen, zoals kleur, enz.

Subjectieve eigenschappen:

- ▲ kun je waarnemen;
- ▲ kan je gepast op gewezen worden;
- ▲ maar ook *ongepast*: Een musicus die aan het playbacken is, let daarop en hij is niet met z'n hoofd bij het liedje. De expressie klopt niet. Dit is een kenmerk van vervalsing!
- ▲ Boom waarin je ook gezichten kan waarnemen: Is dit objectief of subjectief?

Emmausgangers:

De stijl van Vermeer in zijn schilderijen is subjectief. Van Meegeren's vervalste schilderijen wijzen verkeerd, zoals hierboven beschreven is. Het gaat dus niet alleen om de objectieve eigenschappen. Het is geen optelsom van eigenschappen.

Vervalsing kan objectief aangetoond worden. Authenticiteit niet!

Bij een vervalsing gaat het om de gewaarwording van het publiek. Het is dus een esthetisch probleem.

Stelling: In kunst is alles authentiek, wat maakt dat het publiek de kunstenaar in het werk waarneemt.

- ▲ Authenticiteit mens en kunstwerk
- ▲ is subtiel en kwetsbaar.
- ▲ Dit moet centraal staan in de uitleg over wat een vervalsing is.

Restauratie

Cosmetische chirurgie en restauratie

Een verbrand gelaat herstellen lukt niet echt

- ⤴ maar tenminste zit de persoon er nog achter
- ⤴ Die kan het nieuwe gelaat heroveren op zijn omgeving / spiegelbeeld

Een kunstwerk moet het echter louter van zijn oppervlak hebben

2 Kunst

Echtheid

- ⤴ ... levert een historische sensatie:
 - ⤴ Bij een relikwie sta je oog in oog met een heilige, als het ware; nagemaakt werkt niet, Günther Hagen;
 - ⤴ In Auschwitz: je staat oog in oog met de omstandigheden.
- ⤴ Als (je weet dat) het een vervalsing is
 - ⤴ Een keurig nagemaakt bot . . .
 - ⤴ Dan is de historische sensatie voorbij

De paradox van restauratie:

- ⤴ kan noodzakelijk zijn;
- ⤴ spreekt zichzelf tegen. Een schilderij van Van Gogh geschilderd met een groffe kwast en grote streken wordt gerestaureerd met een fijn kwastje. Men voegt opnieuw iets toe.

Wat moet de restaurateur doen in dit geval?

- ⤴ Een klein penseeltje gebruiken?
- ⤴ Of zich inleven in Van Gogh en groffe streken zetten?

3 De kunstenaar

Is de kunstenaar altijd waarneembaar?

- ⤴ Actuele kunst?
 - ⤴ Rob Scholte
 - ⤴ Verzet zich tegen beeldrecht; Laat schilderijen in atelier schilderen
 - ⤴ Zijn "stijl": bestaande beelden mobiliseren
 - ⤴ Hij haalt zijn afbeeldingen overal vandaan: *Embroidery* (achterkant borduurwerkje) en *Roken is...*
 - ⤴ Hij maakt zijn schilderijen niet zelf.
 - ⤴ Installatie-kunst, of Santiago Sierra? Group of persons facing the wall: Ingehuurde daklozen staan 4 uur. Dit moet je ervaren, dan pas krijgt het werk z'n subjectieve betekenis.
 - ⤴ Andy Warhol's Pop Art: Brillodozen of Mike Bidlo's appropriationisme.
- ⤴ Krijgt "vervalsing" hier een andere betekenis?

Is authenticiteit verleden tijd?

Samenvatting

Wat authenticiteit is:

1. Externalisme: authenticiteit wordt door derden waargenomen.
2. Artistieke authenticiteit is als menselijke authenticiteit
 - ⤴ Even kwetsbaar en even belangrijk
3. Subjectief Realisme: "in de kunst [is] alles authentiek wat maakt dat het publiek de kunstenaar in het werk waarneemt."
4. Vervalsing beschaamt het vertrouwen dat centraal staat in de kunstpraktijk.

Vierde lezing mr. Gino S.C.M. van Roeyen, advocaat Intellectuele Eigendomsrechten bij Banning advocaten Den Bosch:

Over kunstvervalsing & intellectuele eigendom: een kleine fenomenologie. Zie ook:

<http://www.slideshare.net/ginovanroeyen/kunstvervalsing-en-intellectuele-eigendom>

Relevante rechtsgebieden hiervoor zijn:

1. Strafrecht
2. Contractenrecht

3. Intellectueel eigendomsrecht

ad 1: Voorbeelden zijn Van Meegeren en Beltracchi.

- ⤴ Naam vervalsen of kunstwerk valselijk van naam voorzien: max. 2 jaar.
- ⤴ Valsheid in geschrifte: max. 6 jaar.
- ⤴ Oplichting: max. 4 jaar.

Ad 2 Kunstvervalsing in het contractenrecht; voorbeeld een zogenaamde Jackson Pollock – Untitled 1950 (vervalsing) door Pierre Lagrange werd in 2007 voor 17 miljoen gekocht van Knoedler & Co. Een kunstkoop heeft een zekere mate van kans karakter.

Over de valse Hercules Seghers was in 1959 een rechtszaak: Ten tijde van de verkoop schreven bevoegde kunstkenner dit werk aan Hercules Seghers toe. Het Hof van Arnhem heeft de uitspraak in 2007-2008 overruled: Kans dat het schilderij niet authentiek is, kan in overeenkomst zijn verdisconteerd. De zaak is nog onbeslist, omdat deze nog niet naar de Hoge Raad is gegaan.

Ad 3: Het intellectueel eigendom heeft 4 poten:

1. Auteursrecht
2. Modelrecht: Nadia Plesner vs. Louis Vuitton (*Darfurnica*) 2011: Uiting van Plesners artistieke mening via werk *Simple living* belangrijker dan belang van LV bij ongestoord genot van haar eigendom.
3. Octrooirecht: Yves Klein in 1960 – Anthropometry Performance (op afstand in verf gedrenkte naakte personen); S.M.A.K.(Gent) 2008 *Faux jumeaux* (valse tweeling), kunstenaar Michel François.
4. Merkenrecht:

- ⤴ Eva & Franco Mattes: <http://0100101110101101.org/> met *Nike ground*. Nike ageert op auteursrecht en niet op merkenrecht (voor waren, goederen en diensten). Oostenrijkse rechter wees inbreukvordering van Nike op formele gronden af.
- ⤴ Film van Pim de la Parra: colaflesje werd in kut gestopt. Dit werd na proces van cocacola verboden.
- ⤴ Wim Delvoye – levende varkens met tatoeages met designs van Louis Vuitton. LV doet hier niets tegen. Zie ook <http://www.wimdelvoye.be/artfarm.php#>
- ⤴ Warhol – Campbell

ad a Auteursrecht:

- ⤴ Uitsluitend recht van maker van werk van letterkunde, wetenschap of kunst om dit openbaar te maken en te verveelvuldigen (onderscheiden van eigendomsrecht werk).
- ⤴ Werk moet oorspronkelijk zijn en stempel van maker dragen (let op stijl-exceptie).
- ⤴ Citeren
- ⤴ Persoonlijkheidsrechten
- ⤴ Duur (tot 70 jaar na overlijden maker, bescherming vanaf openbaarmaking werk).

Het kunstwerk hoeft hierbij dus niet geregistreerd te worden (zoals bij octrooirecht), maar alleen het dragen van een stempel van de maker is genoeg.

Oorspronkelijkheid en persoonlijk stempel in het auteursrecht:

- ⤴ Werk moet origineel of uniek zijn.
- ⤴ Werk mag niet ontleend zijn aan ander, reeds bestaand werk.
- ⤴ Werk moet resultaat zijn van scheppende menselijke arbeid en van creatieve keuzes.
- ⤴ Moet het uitgesloten worden geacht dat twee auteurs onafhankelijk van elkaar exact hetzelfde werk maken? Ja, maar hoe zit het dan met Robert Rauschenberg's *Factum I & Factum II: 2* originelen tegelijkertijd vervaardigd?
- ⤴ Toets wordt aangelegd ten tijde van schepping (auteursrecht van rechtswege).

Wordt de kunstvervalser auteursrechtelijk beschermd?

- ⤴ Kunstvervalser kan auteursrechtelijke werken, mits deze oorspronkelijk zijn en het stempel van de maker dragen.
- ⤴ Daaraan doet niets af aan het feit dat de kunstvervalser met deze werken wellicht strafbare feiten pleegt.
- ⤴ 1-op-1 kopie van een (nog) auteursrechtelijk beschermd werk is inbreuk.
- ⤴ Inbreuk is ook iedere verveelvuldiging in gewijzigde vorm die niet als nieuw oorspronkelijk werk moeten worden aangemerkt.

Voorbeelden:

- ⤴ Helmut Newton vs. George Pusenkoff 1995. Dit was toegestaan, want men heeft het citaatrecht.
- ⤴ Pictoright vs. Allposters 2010/2012: Pictoright vordert verbod inbreuk op auteursrechten en persoonlijkheidsrechten van een aantal rechthebbenden door 'canvas transfer'. Allposters bestrijdt deze vorderingen en zij krijgen gelijk van de rechtbank. Er is hierbij niet gelet op uitputting (veel zien lijdt tot verveling), openbaarmaking of nieuwe exploitatiemogelijkheid (hogere prijs).
- ⤴ Kunst aufräumen – Ursus Wehrli: Weg met origineel, leve de opgeruimde kopie. Ruimt o.a. Kandinski op. <http://www.kunstaufraeumen.ch/en>

Mooi net is niet fout?

Bianca Stigter in NRC van 6 december 2012: “Zou authenticiteit zijn beste tijd gehad hebben?”

Hoe voelde het toen Howard Carter negentig jaar geleden het graf van Toetanchamon ontdekte? Dat is nu te ervaren op een tentoonstelling vol reproducties ...

26-12-2012 Henny Boer